

Kőríz-dűlő: őskori és középkori telepnyomot (29. sz.) határoztunk meg.

ILON GÁBOR

286. Nyírbátor, Báthori rezidencia

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Kk, Kú

A műemlék helyreállítását megelőző 2003. október 15–31. közötti régészeti feltárás az egykori magtárat (volt ebédlőpalotát) K felől övező terület rész kutatását célozta.

Két szelvényt nyitottunk. A keleti homlokzat előtt egy szabálytalan trapéz alakú szelvényt jelöltünk ki, hogy a területet az ezen az oldalán lezáró kerítés, és a magtár közötti teljes részt kutatni tudjuk. A trapéz D-i oldala egy vonalban húzódik a magtár D-i falával, a Ny-i oldal párhuzamosan fut az épület K-i homlokzatával 1,5 m távolságban, míg a K-i fal követi a kerítés vonalát. Az épület DK-i sarkánál egy megközelítőleg négyzet alakú szelvényt nyitottunk, amelynek É-i és D-i fala közelítőleg párhuzamos az 1. szelvény D-i falával. Mindkét szelvény kijelölésénél a minél nagyobb terület lefedése volt a célunk.

Mindkét szelvényt négy részre osztottuk, de az idő rövidege miatt már csak az 1/1, 1/2, 2/1 szelvényrészletekben sikerült további kutatásokat folytatnunk.

Az egész területre jellemző volt a rendkívül erős bolygatottság és a rengeteg újkori és recens szemét, amely néhol még 2 m mélységben is nehezítette a bontást. A lokalizált és részben kibontott 15 régészeti objektumból 5 korábbi régészeti kutatás nyoma volt, amelyek több helyen és irányban húzódtak mindkét szelvényben (Magyar Kálmán és Tamási Judit korábbi kutatóárkai és szelvényei).

A feltárás alatt talált kerámiaanyag a kora újkor és késő középkor idejére datálható. Nagy mennyiségben került elő üveg ablakszem, és néhány középkori üveg edény darabját is megtaláltuk. A kibontott rétegekben nagy mennyiségű vastárgyat, főleg szegeket találtunk. Előkerült egy ezüstveret is, amit nagy valószínűséggel a 15. sz. második felére datálhatunk.

Különleges leletnek számít a 2. szelvény D-i falában másodlagos helyzetben talált reneszánsz faragott kő, amely valószínűleg ablak vagy ajtó tartozéka (szárkő darabja) lehetett. Az 1/1 szelvényben többek között kibontottunk egy leomlott, másodlagos helyzetben lévő falmaradványt, és egy keskeny, meglehetősen mély árkot, melyben egymástól 1–1,5 m távolságban elszene-sedett facölöpök darabjait és lenyomatát találtuk. Ebből a régészeti jelenségből előkerült kerámiaanyag a 15–16. századra datálható. Ez az árok tartalmazta a legkorábbi intakt anyagot a feltárás területén, mindazonáltal még ebben a szelvényben is további kultúrrétegek várhatók az eddig elért legmélyebb szint alatt.

Munkatársak: Stibrányi Máté, Hansel Balázs régész, Bódis Bernadett, Kovács Zsófia, Szapu Dániel technikus, valamint Varga Ákos és Varga Gusztáv.

VIRÁGOS GÁBOR

287. Nyíregyháza, Ipari park

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Á

Az Ipari park területén épülő csarnok helyének régészeti feltárását végeztük el 2003 novemberében.

A leendő csarnok helyét É–D-i tengely mentén több egykori vízfolyás (Nyírvíz) szeli át, ezek kiemelkedő partjai minden esetben lelőhelynek bizonyulnak. A korábbi években a területhez közel eső részeken kisebb csarnok építésekor Árpád-kori településnyomokat tártunk fel. A most kijelölt területen szintén ennek az egykori medernek a partja bizonyult régészetileg érintett területnek, ahol Árpád-kori kemencéket, gödröket tártunk fel.

A terület újkori bolygatottsága nagyfokú, valószínűleg egykori tanyahellyel állunk szemben.

KURUCZ KATALIN

288. Nyíregyháza, Oros, Szék-dűlő

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) N

2003. november 3–13. között végeztük el a (M3-Keleti elkerülő 36. sz.) lelőhelyen az autópálya-építést megelőző feltárást.

Ennek során egy szondaárkot húztunk a nyomvonal középvonalában, amely végigfutott a kisajátított terület teljes hosszán. Két kisebb kiemelkedést és a közöttük húzódó mélyebb, vizes részt vágta át az 5–6 m széles kutatóárok. Objektumok mind a két háton voltak, az északabbin közelítőleg egy csomóban nyolc, a délin viszont csak egy! A kilenc objektum közül egy bizonyosan újkori volt, és több kisebb szintén valószínűleg újkori (beton?)cölöphelyet is azonosítottunk.

A feltárt régészeti objektumokban (gödrökben) gyér népvándorlás kori leletanyag került elő, többnyire cserpek, agyagnehezék-töredékek, kövek és állatcsont.

ALMÁSSY KATALIN – ISTVÁNOVITS ESZTER

289. Nyíregyháza, Oros, 41-es út

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) B

2003. október 6-án a Jósa András Múzeum könyvtárosa Mohácsi Endre bronzkori cserepeket talált a 41-es út mellett. A vásárosnaményi utat szélesítik és az orosi első nagy letérőnél kiszedtek egy útszéli keresztet, melyet kissé távolabb fognak elhelyezni az úttól. A területen elszórtan kövek látszottak, köztük találtak a bejelentő a cserepeket.

ISTVÁNOVITS ESZTER

290. Nyíregyháza, Pazonyi út

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Ø

A nyíregyházi Pazonyi út mentén építendő üzletház helyének feltárását az indokolta, hogy a területtel közvetlenül szomszédos telken évekkorábban egy bevásárlóközpont helyén késő bronzkori és Árpád-kori telepeket tártunk fel. A két területet a 4. számú főút választja el egymástól és a jelenlegi feltárási terület az úttól dél-

re eső, valószínűleg az útépitéssel összefüggésben nagyrészt lehumuszolt és nagyban bolygatott terület. A környező, még eredeti helyükön álló házak és kertjeik szintjéből jól érzékelhető a szintkülönbség.

A közel 15 000 m² területen végzett szondázó ásatás bizonyította a terület bolygatottságát, egykori építési felvonulási területként való hasznosítását, ami egyúttal azt is jelentette, hogy régészetileg értékelhető jelenséget, objektumot nem találtunk a területen.

KURUCZ KATALIN

291. Nyírkáta, református templom

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Kö

A községet 1955-ig Gebének hívták. A templom első okleveles említése a pápai tizedjegyzék (1333–1334). Ebben András nevű papját említik, aki 1-1 garast fizetett, mégpedig Szent Lőrinc napjáig. Gebe az erdélyi püspökség szatmári főesperességéhez tartozott. 1696-ban már biztosan református kézben van.

A falu a Nyírség keleti szélén az ecsedi láp közelében fekszik. Több utcás, viszonylag szabályos alaprajzú település. Központját két, közel párhuzamos, szélesen terpeszkedő, É-D-i hossz tengelyű út, illetve az ezeket kereszt irányban összekötő utcák jelölik ki.

A templom a falu keleti végén, közvetlenül a főút mentén fekszik. A szabadon álló, keletelt, egyhajós, egyenes záródású templom nyugati oldalánál háromszintes torony emelkedik. A szinteket erőteljes osztópárkányok választják el. A földszinten két vak-, és egy zsalus, félköríves ablak, a második szinten két, könyöklős, íves szemöldökpárkányú, kör alakú vak-, és egy zsalus ablak, a harmadik szinten íves záródású, zsalus ablakok. A főpárkány felett hagyma formájú sisak, nyolcszög alakú, középrészen gúlával tagolva.

A kéttengelyes déli homlokzaton timpanonos bejárati előcsarnokot találunk. A déli homlokzat lizénával tagolt mélyített faltükrében félköríves ablakokat alakítottak ki. Az északi homlokzat is kéttengelyes, kétszer lépcsőzött támpillérekkel. A keleti oldalon közepesen bejárat, felette félköríves ablakkal. A hajót (keleten) kontyolt végződésű, palával fedett nyeregű fedő. A homlokzatokat fehér meszelésű, alsó szakaszán erősen cementes vakolat borítja, mint ahogy egyszerű kiképzésű magas lábazatát vastagon felvitt cementből alakították ki. Főpárkányát keskeny, tagozat nélküli lemez alkotja.

A templomhajóba a bejárat három ajtó biztosítja (egy a déli előcsarnok felől, egy a keleti falban, míg egy a nyugati torony aljából vezet a hajóbelsőbe). Amíg a déli, szegmensíves áthidalóval záródó ajtó kávéi a belső felé szélesen rézseltek, addig a hajó nyugati és keleti falának tengelyében húzódó ajtónyílások áthidalói vízszintesek, kávéit a hajó falára merőlegesen képezték ki.

A síkfödémrel fedett hajó északi falának tengelyében falazott szószék emelkedik. A tér két végén téglából falazott, „I” gerendás megoldású poroszsüveg bolto-

zatú karzatokat építettek, melyekre a feljárat a sarkokban elhelyezett, fémből készült csigalépcsők biztosítják. A keleti bejáratához a belső felől fából készült „szélfogó” kapcsolódik. A bejárati ajtónyílásokban elhelyezett kétszárnyú asztalosszerkezetek egyszerűek. Az oldalfalakat és a mennyezetet is fehérre meszelt – az alsó, nagyjából az ablakok könyöklőjéig húzódó cementes – vakolat borítja. Jelenlegi egybefüggő padlója (sakktáblaszerűen lerakott, pirosra és sárgásfehérre színezett) négyzet alakú cementlapok.

JUAN CABELLO

292. Nyírtass határa

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Ó

2003. április 30-án helyszíni szemléket tartottunk a település több pontján, adattári adatokból ismert lelőhelyek beazonosítására.

Macskálló: A tavaly feltárt háztól DDK-re látszik a fekete talajban sárga rögös foltként a ház. Néhány cserépet is találtunk, bár jóval kevesebbet, mint az északi részen.

Szőlő-hegy: Az adattárban 2002.305. leltári számon egy térképvázlat található, amely a nyírtassi Szőlő-hegyet ábrázolja. Az É-D-i szőlőhegy D-i végén bronzkori temető és „La Tène” leletek kerültek elő. Ezt a helyet igyekeztünk azonosítani. A Szőlő-hegy a helybeliek elbeszélése és a térképvázlat alapján egyaránt a Macskállótól É-ra fekszik.

Ez a rész a Bánom-hegy néven szerepel a térképen.

ISTVÁNOVITS ESZTER

293. Nyírtura, Várréttől északnyugatra

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Sza

2003. november 4–14. között végeztük el az autópálya-építést megelőző feltárást. Munkánkat nehezítette a tulajdonos akadályozó magatartása, valamint, hogy a Nemzeti Autópálya Rt. által megbízott geodéták csak a lelőhely nyomvonalra eső részét tűzték ki.

A lelőhely (M3-Keleti elkerülő 37. sz.) egy lapos háton húzódik. Több, mint 20 császárkori objektum került elő, ezek nagyobb része a terület eredetileg legmélyebb pontján! A leletanyag (kerámia, állatcsont) kevés volt, legtöbbször jellegtelen szürke, korongolt cseréptöredék. Említésre érdemes egy igen széles kettős árokszakas, illetve egy keskeny, hosszú árokszakas, valamint egy objektum, amelyet két egymásra merőleges, keskeny árok alkotott.

Az ásatáson dolgozott Mester Andrea gyűjteménykezelő és Simonné Asztalos Henrietta adattáros.

ALMÁSSY KATALIN – ISTVÁNOVITS ESZTER

294. Olcsva, Földvár

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Á?

2003. május 28-án a Korek József és Csiszár Árpád által említett földvárat akartuk lokalizálni. Szerencsés